

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

К.М. Гавриленко

*м. Київ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
asdi35@rambler.ru*

У статті розглядається важливість створення якісної системи оцінювання процесу засвоєння іноземної мови студентами технічних вузів в умовах реформування сучасної освіти, переходу від системи пасивного заучування запропонованого матеріалу до оцінювання рівня реального саморозвитку особистості, особистісно орієнтованого навчання в умовах викликів, поставлених суспільними змінами й переходом до інформаційного соціуму. Запропонована бально-рейтингова система оцінювання, адаптована для студентів технічних університетів і покликана реально оцінювати результати їх навчання і особистісного розвитку, спрямована на підвищення їх зацікавленості у засвоєнні іноземної мови.

Ключові слова: система оцінювання, саморозвиток особистості, навчальна діяльність, студенти технічного вузу, комунікативний підхід, професійна компетентність, професійно-особистісне становлення, комплексний результат оцінювання.

Вступ. В умовах соціально-економічних змін і реформування системи освіти в ХХІ столітті проблема професійної підготовки майбутнього спеціаліста та якості вищої освіти встає з усією її гостротою. На думку деяких вчених, ХХІ століття є інтелектуально-інформаційним і для нього характерне підвищення соціальної функції суспільного інтелекту, оскільки «тільки високий суспільний інтелект здатний ефективно керувати майбутнім» [3, с. 15].

Необхідною умовою успішності реформ у системі освіти є врахування ціннісно-цільових пріоритетів освітньої діяльності, без яких неможливо вибудувати політику розвитку освіти, розробити адекватні критерії оцінювання ефективності та якості навчальної діяльності студента. З точки зору Б. С. Гершунського існує певна парадигма педагогічного визначення мети оцінювання. Вона традиційна для вітчизняної освіти і заснована на тому, що головна мета освіти полягає у виконанні «державного замовлення», а саме: формування знань, умінь і навичок у випускників навчальних закладів, бо саме від їх сформованості залежить прогресивний розвиток економіки, науки, техніки і виробництва, а, в кінцевому рахунку, і економічний потенціал країни [2, с. 14].

Слід зазначити, що в останні десятиліття багато разів робилися спроби вийти за межі парадигми оцінки набутих знань, реконструювати зміст освіти. Серед найважливіших з них – прагнення проектувати особистісно орієнтовані освітні системи, коли студент не є об'єктом цілеспрямованих педагогічних впливів, а стає активним учасником виховного процесу. З цих позицій навчання і виховання здійснюються як процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Концепція

особистісно орієнтованої освіти описана в наукових дослідженнях таких вчених як Н. А. Алексєєва, Е. В. Бондарєвська, В. В. Серікова, Е. Н. Шиянова, І. С. Якиманська, В. А. Сухомлинський та ін. І суть її в тому, що необхідно будувати зміст освіти відповідно до структури особистості. Вчені єдині в думці, що, тільки оптимально поєднуючи інтереси особистості, суспільства і держави, можна створити умови для розвитку особистості [4, с. 5]. Виховний же процес може бути ефективним лише в тому випадку, якщо він передбачає сходження особистості до нових цінностей, сенсів, і набуття нею раніше відсутніх властивостей, якостей, життєвих позицій, свого особистісного образу [1, с. 21]. Тому необхідно розробляти такі системи оцінювання, які б відображали рівень реального саморозвитку особистості, а не констатували б механічний процес запам'ятовування.

Цікаві освітні моделі, запропоновані низкою авторів, також виходять за межі парадигми набуття знань (В. С. Леднев, М. С. Каган, В. В. Краєвський, І. Я. Лернер). При всьому різноманітті запропонованих моделей освіти всі автори, які досліджували цю проблему, виходили з того, що на даний час існує «дві освіти». Перша представлена в програмах, підлягає обов'язковому вивченню і зводиться до традиційного засвоєння набору знань, умінь і навичок; друга складова освіти передбачає формування власної компетентності, особистісного досвіду. Однак, можна поставити під сумнів вторинність процесу, спрямованого на формування власної компетентності студента.

Мета, завдання. Сучасна вища освіта на досить високому рівні справляється з традиційною своєю функцією, що полягає в передачі соціального досвіду і знань. Безперечною перевагою вітчизняної вищої школи традиційно була фундаментальність підготовки майбутніх фахівців, стабільність і ґрунтовність навчальних програм. Але зміни в соціальній, інформаційній та технологічній сферах не могли не призвести до ситуації, коли освіта спрямована на набуття знань втратила свою ефективність і доцільність.

В умовах нових суспільно-економічних відносин, можна досить впевнено говорити про кризу зазначеної парадигми. У сучасному світі пріоритетними є самостійність і суб'єктність індивіда, що передбачає наявність умінь мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення певних завдань і розумного перетворення дійсності. Підприємствам потрібні ерудовані працівники з гнучким мисленням, комунікативною культурою, креативністю та вмінням співпрацювати, готові проектувати стратегії власного професійно-особистісного становлення і набути професійну компетентність, особистісний авторитет і статус. Таким чином, можна констатувати, що в сучасних умовах соціальне замовлення у сфері освіти «звернене до сфери соціально особистісної поведінки і виховання молоді» [3, с. 28]. Відповідно перед педагогічною наукою і вузівської практикою постає завдання вийти за межі парадигми набуття знань, розширити зміст освіти в якісному відношенні і виховати особистість з певним набором затребуваних соціумом якостей і здібностей, з уже сформованим творчим, проектно-конструктивним та духовно-особистісним досвідом. Необхідно визнати, що структура сучасної освіти набуття знань не

налаштована на цю функцію. Це саме стосується і системи оцінювання. Тому в даній статті пропонується система оцінювання, розроблена на основі практичної аудиторної роботи зі студентами технічних університетів. Завдяки цій системі ми спробуємо об'єктивно підійти до оцінювання реальних зусиль кожного студента у його прагненні до саморозвитку, комплексного результату у засвоєнні різних аспектів іноземної мови, необхідних для здійснення комунікативної функції.

Можна стверджувати, що, відповідно до нового соціального замовлення, сучасному суспільству потрібні освічені, моральні, заповзятливі люди, які можуть самостійно приймати рішення, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, спроможні до саморозвитку особистості, що володіє почуттям відповідальності за долю країни. Це виразне зміщення акценту в змісті освіти з психологічно орієнтованого компонента здобування освіти шляхом механічного запам'ятовування до формування цілісного досвіду вирішення життєвих проблем свідчить про той факт, що в процесі соціальних модернізацій стало пріоритетним те, що раніше було вторинним. Змістилися ціннісні орієнтації, і в якості найбільшої цінності визнається вільна, розвинена і освічена особистість, здатна жити й творити в умовах швидкого розвитку і постійних змін.

Аспекти проблеми, які ще недостатньо вивчені. Очевидно, що перехід до постіндустріального суспільства вимагає певного розвитку особистості, в тому числі її комунікативних здібностей, які полегшують її входження до світового співтовариства і дозволяють успішно функціонувати в ньому. Це свідчить про те, що випускник університету повинен стати повноцінним учасником діалогу культур, бути готовим до міжособистісного і міжкультурного співробітництва як усередині країни, так і на міжнародному рівні, уникаючи конфліктів. Це можливо лише в тому випадку, якщо у студента будуть сформовані всі компоненти іншомовної комунікативної компетенції, яка є інтегративною, кінцевою метою вивчення іноземних мов. Зрозуміло, що неможливо скласти зазначені компетентності людини з простої суми знань, умінь і навичок. У зв'язку з чим особливу увагу слід приділити створенню системи адекватного оцінювання можливостей студента до всебічного комунікативного спілкування, вміння співіснувати у іншомовному соціумі, вільно володіти професійною іноземною мовою.

Сучасний викладач іноземної мови стикається з широким спектром проблем, пов'язаних із людським фактором, заперечувати існування яких безглуздо і неефективно. Однією з таких проблем є часта відсутність інтересу або здібностей у студентів технічного університету до гуманітарних дисциплін, акцентована в багатьох випадках упевненістю в тому, що низькі оцінки з таких дисциплін значного негативного ефекту не мають, а також хибною думкою про те, що за нездані іспити й заліки з гуманітарних дисциплін не відраховують. Крім того, вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей пов'язане з цілою низкою труднощів й усунути їх шляхом виставлення негативних оцінок чи погрозами відрахування неможливо, враховуючи

зацікавленість будь-якого освітнього закладу в кожному окремому студенті та обізнаність кожного окремого студента про таку зацікавленість.

Вище зазначалося, що якщо в основі здобування освіти є не знання, а набагато складніша структура, так звана цілісна компетентність, то при визначенні змісту освіти та розробці системи оцінювання необхідна інтеграція понять, способів людської діяльності, творчого потенціалу, вміння виявляти особистісну позицію, яка має спиратися на власний досвід студента. Важливо, щоб цей досвід став предметом рефлексії, дослідження, оцінки; щоб він став соціально та особистісно значущим продуктом, створеним самим студентом. Інакше кажучи, навчання та оцінювання має бути орієнтованим не на запам'ятовування інформації і закінчуватися не відповіддю біля дошки; навчання повинно допомагати засвоювати нові види досвіду, виявляти проблеми, формувати навички дослідження і оцінювати якість результату, формуючи тим самим компетентність – складний синтез когнітивного, предметно-практичного та особистісного досвіду.

Очевидно, що освіта – це система, в якій пошук шляхів вирішення проблем, пов'язаних з людським фактором – одне з найбільш актуальних завдань. Як зацікавити якогось апріорі незацікавленого студента технічної спеціальності у вивченні іноземної мови і як об'єктивно оцінити не тільки знання і передбачити здібності студента до іноземної мови, але й зусилля, докладені ним у разі повної або часткової відсутності здібностей? Дане нетривіальне завдання часто постає перед викладачем в ході викладання англійської мови студентам технічних спеціальностей «Інформаційні системи та технології», «Комп'ютерна безпека» та «Телекомунікації» та інші. Середньостатистична студентська група на занятті з іноземної мови зазвичай включає в себе 10-15 осіб, середня кількість занять – 1-2 пари на тиждень, при цьому всі заняття є практичними. Таким чином, викладачу необхідно викладати матеріал інтерактивно, поєднуючи теорію з практичними закріплюючими видами діяльності і здійснювати оцінювання підготовки студентів на цих же заняттях. Іноземна мова як дисципліна не має нічого спільного з технічними дисциплінами, де оцінювання спрощується можливістю об'єктивно визначити рівень отриманої підготовки.

Що стосується вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей, то задача оцінювання ускладнюється тим, що студент може витратити кілька годин на підготовку завдання, але не виконати його правильно – через відсутність здібностей до вивчення іноземної мови або в разі наявності недостатньої бази знань після отримання середньої освіти, – однак через оцінювання докладених студентами зусиль необхідно впливати на підтримання зацікавленості студентів у відвідуванні занять.

Вплив на навчання. Слід зазначити, що нерегулярні відвідування занять студентами, несвоєчасне виконання завдань можуть бути, перш за все, показниками недосконалості системи оцінювання. В ході вирішення загальних проблем у системі освіти, зазначених вище, доцільно використовувати розроблену бально-рейтингову систему оцінювання знань студентів на заняттях

з іноземної мови. Студентів можна зацікавити не тільки знаннями, а й балами за присутність та сумлінну роботу на занятті, виконання самостійних завдань. Набравши максимальну кількість балів за семестр, вони автоматично отримують залік. Враховуючи згадані вище проблеми, пов'язані або з низькою зацікавленістю студентів, або з недостатньою свідомістю, викладачу доводиться коригувати механізм оцінювання таким чином, щоб студенти були зацікавлені у своєчасному і повному виконанні поставленого завдання, а не у отриманні результату напередодні заліку або іспиту.

Говорячи про компетентність, необхідно підкреслити, що будучи продуктом навчання, вона ні в якому разі не є його наслідком, а є продуктом саморозвитку і узагальнення діяльнісного та особистісного досвіду індивіда. Компетентність як спосіб засвоєння знань, умінь і навичок, освіченості, сприяє самореалізації особистості, забезпечує максимальну затребуваність особистісного потенціалу, усвідомлення власної значущості, відкриває перед особистістю широкі перспективи у власному розвитку і розвиває творче мислення, забезпечуючи соціальний прорив на краще. Саме тому правильно розроблена система оцінювання повинна враховувати ці аспекти і сприяти саморозвитку особистості. Слід підкреслити, що традиційно феномен компетентності пов'язується зі сферою професійної освіти. І це логічно слідує з того, що професійна компетентність не обмежується лише певним курсом навчання, а пов'язана з додатковими передумовами становлення фахівця, розвитком його творчого потенціалу і якістю освіти, яку він отримав.

Особливості нової системи оцінювання. Зупинимося на кожній складовій оцінки. Перший пункт, який враховується при оцінюванні – виконання домашніх завдань, причому правильність виконання на даному етапі не оцінюється, а враховується сам факт наявності такого завдання. Взагалі, на нашу думку, доцільно оцінювати правильність тільки контрольних завдань, даючи студентам можливість помилятися при виконанні інших поточних робіт не боячись негативного оцінювання, тим самим не позбавляючи їх інтересу до участі в навчальному процесі. Другий пункт – наявність записів з попереднього заняття. Даний критерій значно мотивує студентів регулярно вести записи, а не бути пасивно присутнім на занятті. Останній пункт – відповідь на занятті, мотивує студентів активно брати участь в роботі, так що кожен повинен досить добре розібратися хоча б в якомусь одному питанні на занятті, щоб відчувати достатній рівень впевненості для прояву ініціативи і відповіді перед аудиторією.

Слід наголосити, що для отримання мінімальної позитивної оцінки «задовільно» студенту виявляється достатньо хоча б бути присутнім на кожному занятті, вести записи й виконувати домашні завдання, що дає можливість навіть тим студентам технічних спеціальностей, які не мають здібностей до іноземних мов, отримати прохідний бал, а також підтримує у студентів бажання бути присутнім на занятті, оскільки вони розуміють результат такої присутності.

Незважаючи на вдавану примітивність запропонованих критеріїв, саме вони виявляються найбільш ефективними і задовольняють потребу в адекватному оцінюванні роботи студентів усіх мовних рівнів. Виконане вчасно завдання оцінюється по факту: отримав таку оцінку, на яку заслуговує. При цьому процентні критерії на різних рівнях навчання відмінні. В середньому, при оцінюванні письмових контрольних робіт, критерії такі: 60-75% правильних відповідей – «задовільно», 76-90% правильних відповідей – «добре», 91% -100% правильних відповідей – «відмінно». За виконане невчасно або без причини контрольне завдання студент може отримати штрафні бали.

Висновки. Виходячи з усього вище зазначеного потрібно наголосити, що запропонована система оцінювання результатів різних видів навчальної діяльності, а не на правильність виконання окремих завдань (за винятком контрольних робіт) була сприйнята студентами загалом позитивно і призвела до загального покращення результатів навчання, сприяла підвищенню їх зацікавленості у вивченні іноземної мови, оскільки, всупереч загальноприйнятій раніше нормі, враховувала правильність або неправильність виконання завдання.

Говорячи про важливість проблеми оцінювання для підвищення загальної якості освіти, слід відзначити складність проведення об'єктивного комплексного аналізу та недостатню розробку критеріїв оцінювання кінцевих результатів. Традиційно оцінювання результатів здобутої освіти зводяться до узагальненого інтегративного результату, що показує рівень освіченості як здатність особистості вирішувати завдання різного характеру (пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, комунікативної діяльності), спираючись на засвоєний соціальний досвід. «Проблема якості освіти в умовах глобалізації світового співтовариства може бути вирішена тільки тоді, коли освіта почне зачіпати глибинні процеси розвитку людини, її менталітет, інтелект і мислення. Освіта покликана забезпечити досягнення двоєдиної мети: розвиток розумових здібностей людини та її духовно-моральне виховання. Без цього не може бути інтелігентності, і високого рівня інтелектуального розвитку людини та суспільства» [3, с. 6]. Однак, термін «освіченість» часто лише фіксує результати засвоєння випускниками вищих навчальних закладів, але жодним чином не відображає процеси накопичення життєвого досвіду і не свідчить про готовність молодшої людини до самостійного входження в соціум. Саме тому, на думку автора, слід продовжити роботу над розробкою та вдосконаленням якісної системи оцінювання, яка є важливою й актуальною для сучасної системи освіти і перспектива її подальшого розвитку потребує подальших досліджень у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаревская Е.В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного образования. / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 2001. – №1. – С. 17-24.

2. Гершунский Б.С. Перспективы развития системы непрерывного образования / Б.С. Гершунский. – М. 1990. – 223 с.
3. Максимова В. Н. Акмеология: новое качество образования: книга для педагога / В. Н. Максимова. – СПб. : Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 99 с.
4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе выявление, развитие и реализация / Джон Равен. Пер. с англ. – М. «Контро-Центр», 2002. – 396 с.
5. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа / В. А. Сухомлинский. – М. 1969. – 398 с.
6. Klippel F. Keep Talking. Communicative fluency activities for language teaching / F. Klippel. – Cambridge University Press, 1996. – 202 p.

REFERENCES

1. Bondarevskaja, E.V. (2001). Meanings and Strategies of Personality-Oriented Education. *Pedagogika*, № 1, 17-24 [in Russian].
2. Gershunskij, B.S. (1990). Prospects of Continuous Development of Education Systems. Moscow, Russia [in Russian].
3. Maksimova, V.N. (2002). Akmeology: New Quality of Education Book for Teacher. St. Petersburg, Russia: A.I. Gercen RGPU. [in Russian].
4. Raven, J. (2002). Competences in Modern Society: Identification, Development and Implementation. Moscow, Russia: «Kontro-Centr» [in Russian].
5. Suhomlinskij, V.A. (1969). Pavlysh Secondary School. Moscow, Russia [in Russian].
6. Klippel, F. (1996). Keep Talking. Communicative Fluency Activities for Language Teaching. Cambridge University Press.

К. М. Гавриленко. Система оценивания изучения иностранных языков студентами технических вузов в парадигме современного образования.

В статье рассматривается важность создания качественной системы оценивания процесса усвоения иностранного языка студентами технических вузов в условиях реформирования современного образования и переходного периода от старой системы пассивного заучивания предложенного материала к созданию возможностей оценки уровня реального саморазвития личности, личностно ориентированного обучения в условиях вызовов, поставленных общественными изменениями и переходом к информационному социуму. Предложенная бально-рейтинговая система оценки, адаптирована для студентов технических вузов и призвана реально оценивать результаты их обучения и личностного развития, направлена на повышение их заинтересованности в усвоении иностранного языка.

Ключевые слова: система оценивания, саморазвитие личности, учебная деятельность, студенты технического вуза, коммуникативный подход, профессиональная компетентность, профессионально-личностное становление, комплексный результат оценивания.

K. Gavrylenko. Study of foreign languages evaluation system by the students in high schools in paradigm of modern education.

The paper deals with the importance of building of adequate evaluation systems of the process of a foreign language studying by the students of technical universities in the time of changes in the modern education, the transition from an old system of passive material learning to

the evaluation system of learner-centered teaching during the challenges posed by social changes and the transition period to an information society. The proposed rating system evaluation, needs to be adapted for students of technical universities and aims to appreciate the results of their learning and personal development for raising their motivation in learning a foreign language. In the paper we propose a new system of adequate evaluation for the students of technical universities, which includes evaluation of real efforts of an individual student in his acquiring of different aspects and foreign language skills necessary for communicative abilities development. We also consider traditional evaluation system as a general integrative results, which shows the educational level but does not give the ability to decide different professional and personal tasks among them cognitive, value-oriented, communicative activities based on learned social experience. As well as despite the seeming simplicity of the proposed criteria, they are the most effective and satisfying the need for adequate assessment of students at all levels.

Key words: evaluation system, individual self-development, learning activities, technical college students, communicative approach, professional competence, professional and personal development, comprehensive outcome evaluation.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2014